

Vier vormen van vrijheid-

Zomercursus 2019
Theo Meereboer en Petra Bolhuis

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Foucault (1926-1984)

Foucault's denken speelt zich af binnen de relatie macht en vrijheid en tussen het zelf en de anderen.

Enerzijds is zijn denken slechts mogelijk door de enorme bevrijding van het denken van het individu zoals dat o.a. door het existentialisme is verwoord, anderzijds ziet hij juist door de bevrijding van dogma's en heilige huisjes dat totale vrijheid van het individu niet bestaat.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Kritiek op liberale begrip van vrijheid

- Kritiek op het liberalisme dat bij monde van Berlin, Mill en in zeker zin ook Arendt, de nadruk legt op de vrijheid van het individu.
- In het liberalisme is het individu een volwassene, die slechts volwassen is in zoverre hij niet alleen een eigen mening, maar ook autonomie en zelfhandhaving toont.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Berlin en Mill

Berlin heeft laten zien dat , juist in de positieve vrijheid, waarden en normen voor die autonomie en zelfhandhaving mensen die anders denken uitsluiten van dit domein.

Mill heeft dat opgelost door te eisen dat een individu zelfs zijn eigen ondergang mag bewerkstelligen, maar dat blijkt in een wereld waarin opvoeding, scholing en vorming steeds belangrijker worden niet meer te volstaan.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Arendt

- Arendt is de eerste die expliciet beschrijft dat vrijheid behalve instemming met de wetten ook impliceert dat er ruimte moet zijn voor pluraliteit en nataliteit.
- Maar ook hier treedt een volwassen mens op in een wereld van andere volwassenen met wie hij of zij meningen uitwisselt en in het schuren van die pluraliteit en nataliteit ontstaat vrijheid in gebondenheid.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Liberalisme en postmodernisme

Wat het postmodernisme van Foucault in conflict brengt met het liberalisme, is dat beschreven wordt hoe wij allemaal alleen maar vrij kunnen zijn binnen een geproduceerd zijn.

Wat wij normaal vinden, waar we feiten onderzoek doen, wat we betwijfelen of bestrijden vindt plaats in een bedding. Daarbinnen kunnen zaken aan de orde gesteld worden, maar niet alles kan tegelijkertijd in twijfel getrokken worden.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Macht en vrijheid

Politieke consequenties; het begrip negatieve vrijheid betekent niet meer dat er een domein is waarin je kunt doen wat je -vanuit jezelf- wilt, want ook daar is invloed en macht, bedoelde en onbedoelde.

Persoonlijke consequenties; je kunt je niet meer bevrijden van macht en invloed. Je moet vrijheid gaan hanteren in een zorg voor het zelf.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

De invoeging en de vrijheid

Ook Arendt beschrijft al dat je bij je geboorte je stilzwijgend voegt naar de (grond)wetten van je land. Daar kun je als je volwassen bent tegen protesteren, maar dan moet je wel met anderen een politieke draagvlak creëren. Daarnaast is er de rol van het eigen geweten; je moet jezelf in de ogen kunnen blijven kijken.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Macht is overal zegt Foucault

De dynamiek van de zelfzorg; je bent je hele leven omringt door macht. Die macht is niet zozeer iets wat je aanvaardt of waar je tegen in verzet komt, macht is dat wat je maakt tot wie je nu bent. (geproduceerd subject)

Natuurlijk is er verschil tussen politieke onderdrukking en deze vormen van macht (*pouvoir*), maar er is geen machtsvrij gebied.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Vormen van vrijheid

- Het nodigt je uit; je kunt dingen leren die je nog niet kon; je groeit erdoor,
- Het past precies; je voldoet aan de ruimte die je geboden wordt,
- Het is te klein (geworden); je zoekt ruimte voor zaken die in jouw leven van belang zijn en niet passen in het domein zoals dat wordt aangeboden.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Individualisme, autonomie en geproduceerd subject.

De vraag is nu kun je worden wie je bent of zetten we in op de vraag 'wie willen wij dat je wordt?'

De objectieve werkelijkheid blijkt vol te zitten met waarden en normen, maar binnen het liberale denken is dat een probleem. Waar is de ruimte voor negatieve vrijheid? Waar is de autonomie van het individu?

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Vrijheid politiek of privé

Onderscheid politiek, burgerschap, publieke ruimte versus zorg voor het zelf.

Westerse scheiding, want het confucianisme zegt dat het gezin het voorstadium is van de maatschappij.

Gaan wij ook die kant op? (Burgerschap op scholen, afschaffen van godsdienstvrijheid.) Arendt zegt eerst invoegen en daarbinnen politieke bezwaren maken. Maar ze laat ook zien dat de stolling van waarden in wetten nieuwe groepen kan uitsluiten. (De zwarte bevolking in Amerika)

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Vrijheid is ongemak

Vrijheid van het liberalisme (in begin hoorde daar het socialisme ook bij) hoort bij de bevrijding van klassen. Daarna komt de bevrijding van dogma's, van sekse- en rassenonderscheid. Maar juist als die bevrijdingen slagen worden we geconfronteerd met de last van die vrijheid.

Opvoeding en vorming van autonomie is nodig, maar voorlopig zien we vooral een angst voor de vrijheid.

Vrijheid Maieutiek 2019-4

Autonomie

Autonomie betekent dat je jezelf de wet stelt.

Daar vallen negatieve vrijheid en positieve vrijheid samen.

Je bent een geproduceerd subject en hebt een oordeelsvermogen.

De autonomie valt meestal binnen de grenzen van de wet, zo niet dan vraagt dat om een beroep op gewetensbezwaren of politieke actie.

Vrijheid Maieutiek 2019-4